

GAZETA KORRESPONDENTA

WARSZAWSKIEGO I ZAGRANICZNEGO.

Z WARSZAWY DNIA 26. WRZESNIA ROKU 1800. w PIĄTEK.

z Wiednia d. 17. Września.

Podług dalszych wiadomości przyślanych z głównej kwatery w *Alt Oettingen*, rozpoczęcie kroków nieprzyjacielskich zostało jeszcze w Niemczech do czasu nieokreślonego odłożone, za poprzedzającym z obojczy strony na 12 godzin wprzód oznajmieniem, o czym także armia we *Włoszech* uwiadomiona została.

Na dniu 10. Cesarz Jmć udał się do obozu pod *Ampfing* dla oglądania wojsk tamże stojących, a na dniu 11. toż samo uczynił pod *Wasserburg*.

W obu tych miejscach Cesarz Jmć okazał najwyższe ukontentowanie swoje z dobrego porządku w wojskach panującego, iako też z okazał się ich postaci.

Ogłoszono tu następującą od Rządu proklamacyą:

Liczne dowody wierności, przywiązania i miłości okazane w niebezpiecznych latach 1796. i 1797. przez poddanych Cesarzkich, a mianowicie przez dobrych mieszkańców *Austrii*, przekonywała J. C. Mość, iż i w teraźniejszej chwili (w której wypowiedziane przez Rząd *Francuzki* bez gruntownej przyczyny zawieszenie broni, użycie nadzwyczajnych i dzielnych środków do obrony oyczyzny potrzebnym czyni) wierni poddani jego ufni w przedsięwzięte przez Cesarza Jmci środki do oddalenia niebezpieczeństwa, wszystkich sił użyją do wystawienia przeciw nieprzyjacielowi dostatecznej potęgi, i zniewolenia go przez to, do warunków pokoju słuszniejszych i chwalebnych.

Ponieważ udanie się J. C. Mci. w osobie swojej do armii w Niemczech, jest głośnym dowodem, iż ferce jego obchodzi dobro i zaślona wiernych jego poddanych, przeto nie wątpi, iż ten przykład zapali mężstwo wszystkich mieszkańców, mianowicie w *Austrii*, iż ci iako wierne działki otoczą swego najukochańszego oycę, albo w innym sposobie czynnie działać będą.

Chociaż terazniejsze okoliczności nie czynią koniecznym potrzebnym powszechnie pospo-

lite ruszenie iak w roku 1797, wszelako życzeniem i wolą J. C. Mości jest, aby dla wsparcia armii lekkie bataliony ochotników, nawzot strzelców *Tyrolskich* w *Wiedniu* utworzone zostały, i niezwłocznie do armii odeszły.

Kommenda nad tym korpusem powierzona jest komendantowi miasta *Wiednia* xiążęciu *Ferdynandowi Wirtemberskiemu*, a organizacya i wykonanie tego instytutu *Jozefowi Hrabiemu Dietrichstein* w charakterze kommissarza.

Przyłożenie się do tego celu może być trojakiem sposobem czynione. 1) Przez dobrowolne składki-pieniężne, które będą w gazecie ogłoszone. 2) Przez oddanie do arsenału broni, osobliwie sztuccow. 3) Nareszcie przez zaciągnięcie się dobrowolne do korpusu ochotników, gdzie mianowicie strzelcy przyjmowani będą.

z Paryża dnia 9. Września.

Przez wyrok pierwszego Konsula pod dniem 6. Generał *Menou* mianowany jest Generałem en chef armij Wschodu, a Generałowie brygad *Friaut*, *Lanusse*, *Verdier*, *Rampon*, i *Belliard*, w rangach swoich potwierdzeni zostali.

Innym wyrokiem Konsulow na pamiątkę *GG Defaia i Klebera*, którzy obay w jednymże dniu, i o jednym kwadransie pierwszy w batalij pod *Marengo* we *Włoszech*, drugi po bitwie pod *Heliopolis*, która *Egipt* znowu pod panowanie *Francuzow* poddała, zgon swoy znaleźli, ma być wystawiony monument na placu zwycięstwa. Na dniu 23 iako w dzień pierwszy nowego Roku Republikanckiego, *Bonaparte* założy kamień do tego monumentu, a jeden mowca mieć będzie mowę na pochwałę zmarłych.

Dalszy ciąg pism przyślanych z *Egiptu* od Armij Wschodu.

Abdalla J. Menou Generał Dywizyi Najwyższy tymczasowy komendant Armij Wschodu, do Armij. W głównej kwatery w *Kairze* d. 26. *Prairial* (15. Czerw.) R. 8. Rzpltey *Francuzkiej*.

Żołnierze. Przez okropną zbrodnię utraci-

liśmy naszego wodza, któregoście wy kochali i szanowali. Nieprzyjaciół, który nie zasługuje iak tylko na wzgardę i odrazę całego świata, który niemógł zwyciężyć *Francuzów* pod dowództwem walecznego *Klebera*, miał podłość posłać na niego zaboycę. Oskarżam przed wami, oskarżam przed całym światem W. Wozyrę dowodzącą tę armij, którąście wy zniszczyli na równinach *Matharich i Helipolits*. On to wspólnie z Agą Janczarow, uzbroił w pugińał rękę nieiakięgo *Suleyman z Atepu*, który od 32 dni wyiechawszy z *Gazy*, przez nayokropniejsze zaboystwo wydarł nam wczoray tego, którego pamiątka powinna być dla każdego dobrego *francuza* szanowną. Żołnierze, postępując on na waszym czele rozproszył te tłumy Barbarzyńców, które pobierane z *Europy i Azji*, przybyły na ujarzmienie *Egiptu*. *Kleber* kierując waszemi niezwyciężonemi hufcami, w dzieścicu dniach cały powtornie zawoiował *Egipt*. *Kleber* tak dalece kasłę wojkową pomnożył, iż cała zaległość została zapłaconą, i pieniądze kursować zaczęły. *Kleber* przez naymądrzejsze urządzenia zniósł wielką część prawie nieuchronnych w wielkich administracyach bezprawioy. Naypiękniejszy hołd iaki możecie oddać pamiątce męznego *Klebera*, iest ażeby zachować tę pyszną i groźną postać, która przeraża strachem nieprzyjaciół waszych wszędzie, gdzie tylko kroki wasze zwracacie, a w tym celu potrzeba, ażebyście sami przez się przywiązali się do tej karności, iaka siłę armiow stanowi. Ażebyście sobie bezprześcannie przypominali, iż iestęście republikanami, i że wszędzie winniście dać przykład moralności i posłuszeństwa dla waszych wodzow, tak iak dać iecie przykład odwagi i męstwa w boiu. Żołnierze, starszeństwo stopnia wyniosło mnie na czas na wodza Armij. Nie mam się przed wami czym innym zalecić, iak tylko nieograniczonym przywiązaniem do Rzpltey, do wolności i pomyślności *Francyi*. Wzywać będę cienia *Klebera*, wzywać będę geniusz *Bonaparty*, a wposród was postępując, wspólnie pracować będziemy dla dobra Rzpltey. Wkrótce Armia uwiadomioną zostanie o wszystkich szczegółach srogiego zaboystwa, rovnio iako i o odbytych processie na dochodzenie i ukaranie zaboycy i jego wspólnikow.

(Podp:) *Abdalla f. Menou*.

Inna proklamacya Generata *Menou* pod dniem 22 Czerwca wydana była w następuiącey okłowie:

„Wasi nieprzyjaciół nie wiedzą o tym, iż zaboystwo *Klebera* podwoi owszem w was męztwo i odwagę. Niech cały *Wjchod* zbierze się naprzeciw wam, potrafcie w krwi jego,

zemścić się krwi wodza waszego. Lecz któż nami kierować będzie? Kto nam przepisze, co czynić mamy? Ten który ma iedyne do tego prawo — Rząd Rzeczypospolitey *Francuzkiej*. Do niego należy iedyne, wszystko co było kiedy zawartym ratyfikować lub odrzucić, rovnio iak wszystko co dotąd między armią *Francuzką* i nieprzyjaciółskimi mocarstwami zawartym być może. Wszyscy ci (a iestem przekonany, że niemi wszyscy tu iestęśmy), którzy tylko głosu honoru, i głosu przywiązania do interessu narodowego słuchają, uznają to, iż nie może być żadney prawey i pełney ślasy drogi w zawieraniu traktatow z naszymi nieprzyjaciółmi, iak w honorze i przywiązaniu do interessu narodowego. Gdybym tylko głosu prywatnego interessu moiego słuchał, gdybym zapomniął na moment, iż iestem *Francuzem*, gdybym nad publiczne dobro przekładał to, co się mnie osobiście tyczy, tedy rovnio iak wy, momentu bym nie tracił w powroceniu do moiey oyczyzny. Lecz odważni republikanie, ani wy, ani ja myśleć tak nie będziemy. Interes Rzeczypospolitey iedyne kierować nami będzie, iezeli tego koniecznie potrzeba, potrafiemy walczyć i zwyciężyć. Jezeli nieprzyjaciół zechcą z nami prowadzić negocyacye, naowczas wysłuchamy propozycyow, które nam podadzą, żaden iednak traktat nie może być do skutku przyprowadzonym, iezeli od rządu ratyfikacyi nie pozyska. Znacie wszyscy *Bonapartego*, potylekroć razy prowadził on was do zwycięztwa. On sam iako Pierwszy Konful kierować będzie krokami naszymi, on nam drogę, iaką iść mamy, przepisze.“

„Mowiłem do was głosem prawdy, bo innego znać nie chcę. Poydę za przykładem *Bonapartego i Klebera*, i tą drogą starać się będę zaśluzić na wasze zaufanie i szacunek. Nie zaniedbam żadney chwili, w którejbym się wami nie zatrudnił, w którejbym nie starał się o to wszystko, co dla was z pożytkiem być może. *Kleber* zaczął dzwigać skarbowe interessa, ja dzieło jego dokonczę. Odtąd żołąd wasz każdego dnia zapewnionym będzie, a dawne zaległości zostaną wypłacone. Przyłożę starania na zniesienie wszelkich bezprawioy, lecz pomniycie na to, iż do zaprowadzenia złego nie trzeba iak iednego momentu, gdy tym czasem do naprawy iego znaczny czas położony być musi. Posłuszeństwo dla szefow, surowa karność, i dobre obyczaje; to iest, co po was wyciągam, to iest, co mam prawo domagać się od was, i to, co wam zawsze powtarzać będę. Iestęmy Republikanami, mieymy ich cnoty. W ten czas kiedy znowu staniemy nogą na oyczystey ziemi, będziemy mieli z

czego się chlubić. Dosyć powiedzieć, iż należeliśmy do wyprawy, która tak wysoce ma wpływ w wadze polityczney świata.

(podpisano) *Menou*.

Wyrok postanowiony przez kommisję wojenną zebrałą na rozkaz Generała Menou, przeciwko zabójcy Generała Klebera i jego współnikom.

W Imię Ludu Francuzkiego. Roku 8. Rzeczypospolitey *Francuzkiej* d. 27. *Prairial* (16 Czerwca) w mieszkaniu Generała dywizyi *Reynier*, na mocy wyroku *G. Menou* tymczasowego najwyższego wodza Armij Wschodu, zgromadzili się od dnia wczorajszego Generał dywizyi *Reynier* &c: (patrz w liście *G. Menou* do pierwszego Konsula) dla wydania ostatecznego wyroku za zabójstwo popełnione dnia 25. (14) na osobie *G. kom: Klebera*. Za zebraniem się kommisji, Generał dywizyi *Reynier* iako prezydujący, kazał przed sobą złożyć exemplarz pomienionego wyroku Generała *Menou*, który przeczytany został; poczem Referent przeczytał inkwizycje i dowody za i przeciw oskarżonym *Suleymanowi z Alepu, Seid Abdul kadrowi z Gazy, Mohamedowi z Gazy, Abdallahowi z Gazy, Achmedowi Uwali, i Mohammedowi Effendemu*. Po zakończonym czytaniu Prezydent rozkazał, ażeby oskarżeni przyprowadzeni byli przed Kommissją wolni i bez kajdan, w towarzystwie swoich obrońców, ażeby drzwi sali stały otworem i sesja była publiczna. Prezydent i członki kommisji za pomocą *Ob. Brachwitz* tłumacza zadawali oskarżonym rozmaite pytania, na które oni odpowiadali trzymając się statecznie wyznania swojej zbrodni opisanej w poprzedzających interrogatoriach. Gdy Prezydent zapytał się, czyli nie mają nic do przydania na swoją obronę, urzędowy ich obrońca odezwał się, iż nic więcej nie miał do odpowiedzi, Prezydent rozkazał odprowadzić winowayców do ich więzienia. Prezydent zapytał się członków kommisji, czyli niemają co do przełożenia, gdy odpowiedzieli, iż nie, na tenczas dał znak arbitrom do ustąpienia z sali, a za ich oddaleniem się, podał następujące pierwsze zapytanie: *Suleyman z Alepu* w roku 24. wieku swego oskarżony o zabójstwo *G. kom: Klebera* i *Ob: Protain* Architekta w ogrodzie głównej kwatery d. 25 (14), czyli jest winowaycą? — Po zebraniu kresk zaczynać od wyższych stopniów, Kommissya jednomyślnie oświadczyła, iż pomieniony *Suleyman z Alepu* jest winowaycą. Na drugie zapytanie: *Seid Abdul Kadir* rodem z *Gazy* czytelnik koranu w wielkim Meczecie nazwanym *el-Hazar* zamieszkały w

Kairze, oskarżony o współnictwo, iż był uwiadomiony o zamiarze zamordowania Wodza, iż tego nie doniósł i schronił się, czyli jest winnym? Kommissya jednomyślnie oświadczyła, iż jest nim. — Trzecie zapytanie kommisji: *Mohammed z Gazy* mający lat 25, czytelnik w wielkim Meczecie, oskarżony, iż wiadomy był tajemnicy zabójstwa *G. Klebera*, iż o niey był uwiadomiony w momencie, gdy zabójca wybierał się wpodróż dla uskutecznienia swey zbrodni, iż tego nie wyjawil, iestże występny? — Kommissya jednomyślnie oświadczyła, iż jest takim? — Czwarte zapytanie: *Abdallah z Gazy* w 30 roku wieku swego, czytelnik w wielkim meczecie, oskarżony, iż mu powierzono układ zabójstwa *G. K.* i że o tym nie ostrzegł, iestli winowaycą? Kommissya jednomyślnie oświadczyła, iż jest nim. — Piąte zapytanie: *Achmet-el-Uali z Gazy*, czytelnik Koranu w wielkim meczecie, oskarżony iż był wiadomym zamiaru zabicia *G. Klebera*, i że o nim nie uwiadomił, czy jest winnym? Kommissya jednomyślnie oświadczyła, iż jest takim. — Szóste zapytanie było: *Mohammed Effendi* mający lat 81. urodzony w *Burse*, oskarżony o współnictwo iestże winnym? Kommissya jednomyślnie oświadczyła, iż nie jest winnym, i rozkazała ażeby był uwolnionym. — Kommissya władzy wykonawczej żądała naznaczenia kary dla wyżej wymienionych winowayców. Kommissya przystąpiła do kresk względem rodzaju kary na winowayców; przeczytawszy artykuł V. pisma wczorajszego *G. Menou* w tych wyrazach: „Kommissya wyznaczy rodzaj kary iaką osądzi przyzwoitą dla zabójcy, który popełnił występki, równie iako i dla iego współników.“ — Jednomyślnie postanowiła obrać rodzaj kary zwyczajny w tym kraju za wielkie zbrodnie, przyklosowany do wielkości występku; i osądziła *Suleymana z Alepu* na spalenie prawey ręki, a potem wbicie na pal, i zostawienie na tymże palu poty, poki ciało iego od dzikich ptaków nie zostanie pożartym. Ta exekucya odprawi się na placu zamku Instytutu zaraz po zakończoney ceremonii pogrzebowey *G. Klebera* w obecności armii i mieszkańców zgromadzonych na tenże pogrzeb. Wydała wyrok śmierci na *Seida Abdul Kadira z Gazy* nieprzytomnego; dobra iego skonfiskowane, i za własność Rzeczypospolitey *Francuzkiej* uznane; wyrok iego będzie zawieszony u słupa, na którym miała być przybita iego głowa. Skazała *Mahammeda z Gazy, Abdallah z Gazy, i Achmeda-el-Uali*, na ścięcie i wystawienie ich głów na miejscu exekucyi, ciało zaś ich będzie spalone na stosie. Pomienieni złoczyńcy będą w na-

Śpiewającym porządku exekwowani, to jest: *Adallah-el-Gazi*, *Achmet-el-Uali*, *Mohammed-el-Gazi*, a ostatni *Soleyman-el-Alepi*. Niniejszy wyrok zostanie wydrukowanym w językach *Tureckim*, *Arabskim* i *Francuzkim*, i poprzybijany w liczbie 500 exemplarzów. Referent obowiązany jest przyspieszyć uskutecznienie niniejszego wyroku. — Działo się w *Kairze* dnia, miesiąca i roku iako wyżej &c.

Daty zdarzeń zaszłych w armii Egipskiej od zawartego Traktatu w El-Arisch.

1.) Traktat zawarty w *El-Arisch* 5 pluviöse (24 Stycznia) ratyfikowany przez G. Klebera dnia 8 (27) w obozie pod *Salahih*. — 2.) Konferencye od dnia 22 ventose (13 Marca) do 27 (18) odprowadzane w *Sebille-Halem* blisko *Matharich*. — 3.) List Lorda *Keith* podany do druku i ogłoszony w armii dnia 27 (18) wraz z proklamacją G. K. Klebera. — 4.) Zerwanie pokoju urzędownie W. Wezyrowi doniesione 28 ventose (19 Marca) — 5.) Bitwa pod *Matharich* czyli *Heliopolis* wygrana 29 Ventose (20 Marca) przeciwko armii W. Wezyra z 60 tysięcy ludzi złożonej, w niej *Francuzi* zabrali 20 armat. — 6.) Adjutant *Beaudot* wysłany w czasie bitwy dla traktowania, został znieważony, i zatrzymany z gwałceniem prawa narodów. — 7.) Dnia 29 (20) w sześć godzin po wyjściu armii, bunt w *Kairze*, pobudzany przez pewną liczbę *Osmalinów*, którzy od czasu zawarcia konwencji w *El-Arisch* wecisnili się potajemnie do *Kairu*. — 8.) Dnia 30 (21) *Nasif Basza* zbiegł od pobitej armii, zboczywszy dalekimi drogami, przybył do *Kairu* przez bramę *Babel-Nass*, czyli bramę zwycięstwa. — 9.) Dnia 30 (21) armia *Francuzka* przybywa do *Belbeys*. Nieprzyjaciel nieprześcannie przez nie ścigany ucieka. — 10.) 1 *Germinal* (22 Marca) Podanie zamku *Belbeys*, 600 *Turków* do niewoli wziętych i 8 armat zabranych. — 11.) 2 (23) Bitwa pod *Corit*. — 12.) 3 (24) Przybycie armii do *Salahich*, zdobycie 12 armat, Obozu W. Wezyra i niezmiernych bagażów zostawionych przez nieprzyjaciół, którzy w gwałtownej swojej ucieczce zostali swemi trupami ścipy; od *Salahich* do *Gazy* rachują 18 tysięcy ludzi poległych. W tymże dniu G. K. Kleber udał się w podróż do *Kairu*. — 13.) 6. (27) G. Kleber stanął pod *Kairem*. — 14.) Dnia 14 *Germinal* (4 Kwietnia) pierwsza kapitulacya *Kairu*; *Turcy* niechęć ustąpić i nieprześcannie się bronić. — 15.) 29 *Germ*: (19 Kwietnia) Przybył *Osman Bey-el-Askar*, i jeden officer *Nasif Basza* dla konferowania. Zasadzona przez *Francuzów* młna wyrzuca na powietrze nader wielki dom, w którym znajdowało się

do 500 *Osmalinów*. — 16.) Ostateczna kapitulacya ustąpienia *Kairu* przez *Turków* i *Floral* (21 Kwietnia) zawarta. — 17.) 2 *Flor*: (22 Kwietnia) G. Adj: *René* i Ob: *Tibch* officer z wyższym sztabu wysłani są na zakładników dla zapewnienia skutku kapitulacyi, i wymienieni na placu *Esbekier* za *Osmana-Bey*, *Askara* i *Kitaya Nasif Baszę*. Znieważeni w mieście od *Turków* i *Osmalinów*, uciekają się do meczetu, gdzie *Elfy-Bey* któremu polecone było ich bezpieczeństwo, bronił ich przed rozjuszoną tłumem. — 18.) 5 *Floral* (25 Kwietnia) *Turcy* wyszli z *Kairu* w liczbie 5 tysięcy ludzi. — 19.) 25 *Prairial* (14 Czerwca) G. Kleber zamordowany. — 20.) 28 (17) *Zaboycy* jego exekwowani &c.

Zaboyca G. Klebera miał dopiero lat 24. i był synem handlarza masłem w *Alepie*. Straceni *Szeikowie* byli lektorami wielkiego Meczetu w *Kairze*.

Wiadomość o uskutecznionej na dniu 18. *Brunaire* przez *Bonapartego* we *Francyi* rewolucyi, przywiozł do *Egiptu* Szef brygady *Latour Maubourg* na dniu 6. Marca.

Blokująca *Alexandryę* eskadra, składa się z samych okrętów *Tureckich*; gdzie się *Anglicy* znajdują, nie wiadomo.

Na dniu 20. Maja korweta *Angielska Kormoran* (dawniej okręt *Francuzki* zabrany przez *Anglików*), rozbił się blisko *Rozetty*. Przedniejsze części okrętu i ekwipaż został od *Francuzów* uratowany.

Czteryście *Anglików* którzy w czasie konwencji od brzegów morza czerwonego na ląd *Egiptu* wysiedli, za zbliżeniem się wojska naszego wśledli znowu na okręty i popłyneli do *Indyów wschodnich*.

Wiadomości z *Egiptu* przez Rząd ogłoszone, wyjęte zostały częścią z kuryera *Egiptu* w *Gizeh* drukowanego, częścią z rozkazów armii przy parolu ogłoszonych. Oto są jeszcze ważniejsze z nich wypisy:

„Ponieważ na mocy Konwencji w *El-Arisch* zawartej, *Turcy* pozostali w posiadłości wielu mocnych zamków, a armia W. Wezyra w tak przewyższającać się od *Francuzkiej* znajdowała się, część zaś mieszkańców *Turkom* przychylną była, przeto W. Wezyr był pewnym u siebie zwycięstwa. Wyśłał *Nasif Baszę* z 6. tysiącami ludzi do *Kairu* dla zajęcia miasta tego za pomocą mieszkańców w porozumieniu z nim będących, w czasie nieprzytomności także garnizonu *Francuzkiego*, a tym sposobem dla przecięcia *Francuzom* gdyby ich pobliż retiryady do miasta, i wzięcia ich we dwa ognie. Oprócz 6. tysięcy ludzi z którymi *Nasif Basza* do miasta ciągnął, wziął z sobą także niezmierną liczbę wieśniaków, którzy

po drodze do niego się łączyli. Za wniściem swoim do *Kaira* ogłosił mieszkańcom, iż *Turcy* wszędzie są *Panami*, i został z okrzykami radości przyjętym. Ze iednak *Francuzi* po bitwie pod *Heliopolis* zbliżyli się znów do miasta, a *Nasif Basza* za nadto był słaby do wyruszenia przeciw nim, przeto dla utrzymania się w mieście rozkazał je śpiesznie wzmocnić wschodnim ufortyfikować, to jest: najznacześniejsze ulice zostały zamurowane, a każdy wielki dom przez zatarasowanie zamieniony był w pewny gatunek fortecy. Ulice jak wiadomo są ciasne, a te musiały być poiedynczo jedna po drugiej zdobywane. Można więc sobie wytworzyć krwawą tam walkę. Dla tego też Generał *Menou* w raporcie swoim wyraża: Wielu walecznych naszych straciłmy w tej walce, wielu było rannych. Ponieważ dla ciasności ulic nie można było rościć armatami, a w czasie szturmowania broniący się więcej mieli korzyści od atakujących, przeto nie pozostało *Francuzom* iak z taką poręcznością bronić domy zapalić. Dla wielkiej fufzy i panującego upału, dla ciasności ulic i niedostatku wody, można sobie wytworzyć gwałtowność pożaru. Zwaleni na kupę nieświadomi sztuki wojowania *Turcy*, i zaślepieni wzięniacy *Egipczy*, w niedostatku wszelkiej zewnętrznej pomocy, nie mieli nic do wystawienia na przeciw *Francuzom* iak wściekłość rozpacz i przekonanie, iż się za wiarę swoją biją. To można widzieć z odpowiedzi, którą dali *Francuzom* gdy dowodzca ich *Nasif Basza* pierwszy raz kapitulował: „Iż raczej zagrzebać się dadzą w gruzach domów, niż poddadzą miasto *Niewieraym*.“ Niemniej upornymi byli mieszkańcy przedmieścia *Bulak*. Generał *Kleber* kilkakrotnie ofiarował im kapitulacyą i wszelką amnestyą, lecz odpowiedź ich zawsze iednostayna była, iż chcą dzielić los z miastem *Kairem*. *Bulak* więc został bombardowanym, spalonym, i aż do momentu w którym znaczniejsi miasta urzędnicy Generała opardon prosili, na łup był wystawionym.

Na dniu 20 Kwietnia poddał się *Kair*. Na wielkim placu *Ezbekich* zwanym rozbity został namiot, w którym *G. Kleber* dolegowanym od *Nasif Baszy* dał audyencyą, i przepisał warunki kapitulacyi. Na dniu 22 z obu stron wydani zostali zakładnicy, iednakże zapalczywość ludu była jeszcze tak wielką, iż gdy oddani w zakład officerowie sztabowi przez miasto przeprowadzeni byli, lud okrywał ich obelgami, i zagrażał rozsiekaniem, tak dalece, iż eskortujący ich z iednym oddziałem mameluków *Bey Elfy*, musiał cofnąć się z nimi do meczetu, tam ich zamknąć, a mamelu-

ków z pałasami w rękę wysłać naprzeciw rozhukanemu tłumowi.

Z 6 tysięcy wojska *Tureckiego*, których *Nasif Basza* do miasta wprowadził, nie pozostało na wychodzie z niego iak 3 tysiące, reszta albo zabita, albo ranami okryta w rękę felerów *Francuzkich* zostawała. Te 3 tysiące *Turków* z wszystkimi honorami wojskowymi wyciągnawszy, konwojowani byli od iednej dywizyi piechoty *Francuzkiej* pod komendą *G. Reynier*, który ich aż do *Salachich* odprowadził, z początku obawiali się aby eskorta *Francuzka* w drodze życia im nie odebrała, lecz potym uspokoił się zupełnie widząc *Francuzów* za nimi z tyłu w naywiększej cichości maszerujących.

W rozmaitych bitwach, które przy tym powtórnym *Egiptu* zawoioowaniu pod *Heliopolis*, *Belbeis*, *Salachich*, *Damiecie* i *Kairze* zaszczyt, *Francuzi* zdobyli 60 sztuk armat, znaczną liczbę wozów ammunicyjnych, bardzo wiele buncuków, i 117 chorągwi lub sztandarów.

Na kilka dni jeszcze przed nowym rozpoczęciem kroków nieprzyjacielskich, *Murad Bey*, który na mocy kapitulacyi pod *El-Arisch* zawartej, stanął chozem pod *Turah*, kazał prosić Generała *Klebera* aby go przepuścił przez oboz swój pod *Kairem* stojący, gdyż życzy sobie odprawić konferencyą z *W. Węzirem* pod *El-Konka* znajdującym się. To dozwolono mu było, a Generał - Adjutant *Marmond* odebrał zlecenie, aby wyszedł naprzeciw niemu i przepuścił go przez rozłożoną naszą armią. *Murad Bey* miał przy sobie eskortę z 1500 jazdy złożoną. Dla okazania mu honoru, Generał *Kleber* rozkazał kawaleryi *Francuzkiej* pod dowództwem *G. Leclerc*, wyruszyć z obozu i czynić manewry. *Mamelucy* wzięwszy to za atak na siebie, sami nie wiedzieli czy pierzchnąć, czy się do broni porwać mają, aż nakoniec *G. Leclerc* wyiechawszy sam ieden na przeciw *Murad Bejowi*, uwolnił ich od wszelkiej boiaźni.

Gdy Generał - Adjutant *Marmond* odprowadził *Murad Beya* za forpocztę *Francuzkie*, został podług zwyczaju *Wschodniego* obdarzony podarunkami. Otrzymał pięknego *Arabskiego* konia i pałasz szkarłatny, a żegnając się z nim *Murad Bey* powiedział: *Francuzi* sami winni są temu, iż moje dary nie są bogactwami.

Gdy potym po ustąpieniu mu prowincyi *Giezech* udał się do *Egiptu* wyższego, a szeikowie wsiów przez które przejeżdżał naprzeciw niego wyszli, dla oddania mu attencyi, rzekł do nich: „Teraz jestem Sultaniem *Francuzkim*, i a *Francuzi* iedno teraz jesteśmy.“

Z depeszów *G. Menou* więcej jeszcze obja-

śnionych mamy okoliczności do *Egiptu* ścigających się. Od dnia 28 Lutego 1798 do dnia 1. Grudnia 1799. liczba zmarłych w *Kairze* 6439. Cały *Egipt* podzielony jest na 8. okręgów, z których pierwsze sześć każdy z dwóch, a dwa ostatnie, każdy z jednej prowincyi składają się. Każdy okręg ma jednego Generała za swego kommandanta wojskowego. G. *Menou* stara się odżywić na nowo handel zagraniczny przez *Suez* prowadzony, i nadać wszelką załogę i bezpieczeństwo przechodzącym karawanom. Z *Darfur* i *Niger* przybyła do *Syuth* karawana od 10 tysięcy niewolników i 15 tysięcy wielbłądów, podobnaż z *Tor*, druga z *Jambo* przez *Suez*, a trzecia z *Belad al-Gerid* do *Kairu*.

Przez cały *Egipt* dla komunikacyi wojskowej i handlowey poczty konne są założone. Główne kantory poczt są w *Kairze*, *Bulak*, *Alexandryi*, *Rozecie*, *Damiecie*, *Menuf*, *Belbeys*, *Beni Suef*, i *Syuth*. Ze wszystkich tych miejsc odchodzą listy każdego dnia w południe.

We wszystkich częściach administracyi, Generał *Menou* okazuje wielką surowość służby. Na dniu 26. Czerwca odwiedzał lazarety w *Kairze*, a znalazłszy aptekę i kuchnię w bardzo złym stanie, rozkazał dyrektora i dozorcę do więzienia zaprowadzić. To wszystko było ogłoszone wojsku przy parolu, z dodatkiem, iż ten przykład, iak się spodziewa, pociągnie każdego urzędnika publicznego do zachowania swoich powinności.

Inwalidów, którzy na mocy konwencyi w *El Arisch* zawartej przed wszystkimi najpierw do *Francyi* odesłani być mieli, a którzy teraz tak iak wszyscy w *Egipcie* pozostać muszą, zachęcał do wytrwałości, podzielił ich na 8. kompaniów, przeznaczywszy im na załogi cytadelle *Kairu*, *Alexandryę* i *Rozetę*, i przykazawszy, aby im żołd co miesiąc w gotowiznie przed wszystkimi był wypłacony.

Tracenie zabójców G. *Klebera* nastąpiło tegoż samego dnia po pochowaniu tego Generała, a to w momencie kiedy wojska konwojujące pogrzebowi nazad do miasta powróciły. Od momentu popełnionego na *Kleberze* zabójstwa, aż do jego pogrzebu, co poł godziny wystrzał armatny dał się słyszeć. Nie tylko officerowie sztabowi i żołnierze, ale także wszyscy cywilni urzędnicy *Francuzcy* uczeni i artyści, tudzież *Gassein Kaszef* kommissarz *Murad Beja* z swoimi mamelukami, *Agowie*, *Kadowie*, *Szeikowie*, *Koptowie* i katolicy, rozmaite z *Kairu* korporacye, batalion *Grecki*, milicye *Koptów*, *Mamelukowie* i *Syryjczycy* na koniach, asystowali zmarłemu wodzowi do grobu.

Na ceremonii pogrzebowey Generała *Klebera* Ob. *Fourier* miał mowę na przedce, w której w żywych kolorach wystawił jego cnoty, jego prace, i zgon przedwczesny, a którą zakończył następującemi słowy: „O *Kleberze*! celu świetny i żałosny tej ceremonii, spoczywaj spokojnie w pośród pamiątków chwały i kunsztów, zostawaj tu na tej ziemi od wieków sławnej; niech imie twoie połączy się z imionami *Germanika*, *Pompejusza* i tyłu innych sławionych wodzów, którzy równie iak ty zostawili tu nieśmiertelne pamiątki.”

Członki Kommissyi nauk wynalazły i odrysowały w pułstyni *Libii* świątynią; inni rozmierzyli jezioro *Moeris*; inni zatrudnili się kunsztami chemicznymi storozytnego *Egiptu*, namaszczeniem, zaprawą wapna &c. Niemożna słyszeć bez żywego uczucia, i czemu potomność z trudnością da wiarę, iż garstka *Francuzów* w pośród wojennej wrzawy, otoczona buntownikami, zatrudniała się bez przerwy oświeceniem nowo-podbitego narodu, jego historią, umiejętnościami i kunsztami z tak zimną krwią i dokładnością, iak gdyby w śród naygłębszego pokoju. Przykład *Archimede*sa nie w sobie dziwniejszego nie ma.

Część gwardyi Konsularney odebrała na nowo rozkaz być w gotowości do marszu.

Z okrętami *Naturalista* i *Geograf* przeznaczonemi na obiechanie do koła świata, poiedzie także sławny z podróży swoich wewnątrz *Afryki* Ob. *Vaillant* dla kontynuowania dalszych swoich dochodzeń w odległych świata okolicach. Kupcy *Marsylscy* należący do kompanij handlu z wewnętrzną *Afryką*, będą łożyć koszt na podróż jego.

Generał *Berthier* w podróży swojej do *Madrytu* otrzymał na granicy *Hiszpańskiej* eskortę z kawalerji tamtejszey.

Rząd *Hiszpański* odnowił wszystkie dawne prawa przeciw żydom, i zakazał wszystkim cudzoziemskim aktorom, tancerzom i śpiewakom wolnego w kraju bawienia.

Słychać, iż Rząd *Francuzki* będzie posrednikiem do przywrocenia pokoju między *Danią* i mocarstwami *Barbaryjskimi* w *Afryce*.

Na ostatniej nadzwyczajney sefssyi Rady Stanu roztrząsano pretensye zbyt rozległe powracających do kraju emigrantów, którzy chcą nazad do posiadzyszy dobr swoich powrócić.

Generał *Marmont* mianowany jest szefem artylleryi przy armij *Włoskiej*.

Konsulowie *Rzeczypospolitey* potwierdzili program uroczystości 1. Vendemiaire roku 9. przez ministra związków wewnętrznych podane. W raporcie poprzedzającym to program-

ma minister proponował, ażeby oddać uroczysty hołd pamięci *Turennyusza*. Tegoż dnia w całej Rzpłce ogłoszone będą imiona departamentów, które najlepiej opłaciły swoje kontrybucye, oraz imiona tych, które nawięcej dostarczyły kontrybucyinych, a jeden z placów *Paryskich* weźmie na siebie imię tego departamentu, któremu pierwszy Konsul ten honor przyzna. Znaczniejsze rozporządzenia uroczystości są następujące:

1. W ostatni dzień dodatkowy, i i *Vendemiaire* odgłos armaty da się słyszeć od godziny do godziny.

2. Deputowani z departamentów będą prezentowani Konsulom przez ministra związków wewnętrznych.

3. Ciało *Turennyusza* będzie uroczystie poświęcone do świątyni *Marfa*. Tamże wystawiony zostanie monument jego pamięci.

4. W dzień ostatni dodatkowy o godzinie 6. Spektakle dla publiczności będą otwarte, a i *Vendemiaire* w południe wszyscy urzędnicy publiczni zgromadzą się do świątyni *Marfa*.

5. O 3 godzinie na polu *Marfowym* odprawiać się będą igrzyska, wyścigi konne, piesze i wozowe, strzelania z ręcznej broni, wznoszenie się balonem, i spuszczenie się za pomocą parashute.

z *Bruxelli* d. t. *Września*.

W tych dniach przejeżdżał znowu kuryer z *Paryża* do *Berlina*.

Okrety *Angielskie* krążą jeszcze zawsze przed *Osłendą*, *Blankenburgiem* i *Neuport*.

Mowią iż armia odwodowa przy *Amiens* pod komendą Generała *Murat* stojąca, ma się udać do *Flandryi*, a podług innych nad *Mozę*.

Generał *Austryacki* *Lauer* który się teraz przy armii *Austryackiej* w *Alt-Oettingen* znajduje, jest bardzo biegły inżynier, i wyszedł z tutejszej szkoły inżynierów niegdyś przez *Józefa II.* założoney.

z *Hagi* d. 15. *Września*.

Znajdujące się tu woyska francuzkie, które już miały nad *Ren* odchodzić, pozostaną się tu jeszcze, gdyż okrety *Angielskie* zawsze jeszcze w znaczney liczbie przy brzegach *Zelandyi* pokazują się.

Generał *Vićtor* obieżdzał wszystkie brzegi północne *Hollandyi*, i bardzo był kontent z rozporządzeń do obrony uczynionych.

Dzień 18. Października, rocznica ustąpienia *Anglików* z *Hollandyi*, na mocy konwencji w *Alkmar* zawartej, obchodzony tu będzie z uroczystością.

P. S. Przy odejściu Poczt. przyszła tu przez nadzwyczajną okazję z *Madrytu* wiadomość pewna, iż *Au-*

glicy w okolicy *Ferrol* przedsięwzięli wyładowanie, lecz to im się nie udało, i z wielką stratą nazad odpartemi zostali. Siła ich składała się z kilku okrętów liniowych, 5. fregat i 70. statków przewozowych, na których 15. tysięcy woyska lądowego znajdowało się.

Od granic *Austryackich* d. 17. *Września*.

Zapewniała, iż minister *Thugut* wyedzie także do armij z kilku sekretarzami, co jednak jeszcze potwierdzeniu podlega.

Królowa *Neapolitańska* chciała iechać do *Baden*, lecz zagnała podróż swoją na inny czas odłożyła, i bawi teraz z całym swoim dworem w *Schönbrunn*.

Jeżeli warunki *Francuzkie* rozgłoszone tu są prawdziwemi, nie trzeba się dziwić, iż Cesarz podpisać ich nie mógł. Mowią, iż między innemi rzeczami, żądali zatrzymania na prawym brzegu *Rrenbreitsteinu*, *Kehl*, i *Filipsburga*, tudzież utrzymywania na zawsze na prawym brzegu *Renu* 60 tysięcy woyska. Wolny handel do krajów *Austryackich*, aby był dla *Francuzów* pozwolony z opłaceniem cła po 5 od sta. Aby wolna żegluga na *Dunaju*, aż do czarnego morza dla *Francyi* była zabezpieczona, i dla tego kilka twierdz nad *Dunajem* ustąpione dla niej były. Aby *Austryę* zapłaciła *Francyi* koszta wojenne. Wszystkie te warunki jasno pokazują, iż *Francuzi* nie chcą pokoju, lecz pragną doświadczyć jeszcze szczęścia wojennego, a tak *Austryę* i *Czechy* bardziej mocniejszymi ucisnąć kontrybucyami, niż *Szwabię*, *Bawaryę*, *Frankonię* i kraje na prawym brzegu. Cała nadzieja jest jeszcze w nadzwyczajnym umiarkowaniu Cesarza *Jmci*, przez które może zdoła skłonić *Francuzów* do słuszniejszych warunków.

Pomimo tego jednak uzbraiania wielkie w cichości się gotują. Armie w *Niemczech* i *Włoszech* coraz bardziej się powiększane, a rzeka *Inn* znaczne szance są założone, a w *Czechach* ogromna armia jest utworzona, którą *Arcy Xiążę Karol* dowodzić będzie.

Cesarz *Jmć* przed odjazdem swoim do armij odprawił spowiedź i komunię w kaplicy swojej. Pożegnanie jego z familią, a mianowicie z Cesarzową *Jmcią* i Królową *Neapolitańską* było bardzo rozrzewniające.

Oprocz *G. St. Julien* skazanego na wygnanie do fortecy *Kronstadt* w *Węgrzech*, posłany jest tam także na 3. miesiące Hr. *Neuperg* major od sztabu głównego.

Mowią, iż Generał kommanderujący *Morreau* przybył do głównej kwatery w *Alt-Oettingen* i tam miał konferencyę z Cesarzem *Jmcią* przeszło przez półtóry godziny.

z *Kopenhagi* dnia 13. *Września*.

Na dniu 10. Ob. *Bourgoing* nowy pełnomocny minister *Rzplcy Francuzkiej* miał audyencyę u Króla. Mowa jego w tej okoliczności miana była w następujący treści.

„Nayaśniewazy Panie. Szef Rządu moiego, nie mogli dać podchlebniejszego dowodu zaufania, iak złocając mi abym reprezentował Rzpłtę *Francuską* u W. K. Mości. „

„Mam nadzieję, iż okaże się godnym tego zaszczytu, przez utrzymanie szczęśliwego porozumienia, i przyjaźni które wśród niespokojnych zamieszkań, na które *Europa* od 10 lat jest wystawiona, między *Francją* i *Danią* zawsze statecznie trwały. „

„Dostojność poselska, którą przy W. K. Moi sprawować będę, tym większej w oczach moich cenię, i że mi flawia wposobności, uważania z bliska i z podziwieniem tego Rządu, którego wysoka mądrość i sprawiedliwość za wzor. Służę może, a który dowiodł własnie tego, iż ie cnoty umie z mężną flawością połączyć, kiedy idzie o utrzymanie godności iego. „

Ob: *Bourgoing* od całej rodziny królewskiej, i wziędzie bardzo dobrze przyjętym został. Od dawnego czasu nie widzieliśmy u naszego dworu żadnego ministra *Francuskiego* w sukni wyłzywanej, z workiem u włofów, i szpada, zgola w takim stroju, iak niegdyś we *Francji* podczas gali ubierano się, a ta nowość wcale się tu podobala. Na dniu 11 Ob: *Bourgoing* znajdował się pierwszy raz na konferencji, na którą każdego mieliaca wzięscy ministrowie zagraniczni do Hrabiego *Berstorff* zaproszeni bywai.

Nasze roślerki z *Anglią* mogą być za skończone uważane, i o nich nie będzie już więcej mowy. iak chyba przy pokoju powłzechnym. Ci którzy widzieli pilma iakie w tej okoliczności zafły między naszym rządem i ministrem *Angielskim*, mówią, iż nali ministrowie wielki zafszczyt łobie ziednali, równie przez moc przytaczanych dowodów, iak przez sposob w którym wystawione zostaly.

Ogłoszone Artykuły konwencyi w *Kopenhadze* zawartej. byiy fałszywymi, na miejsce ich podane tu są rzetelne punkta w treści następujące:

Oba dwory zgadzaią się na to, aby rozwiązanie kwestyi prawa przegladania okrętów neutralnych pod konwojem plynących, do dalszego czasu zostawione było.

Tym czasem Dwor *Duński* nie będzie dawał konwoiu okrętom swoim kupieckim w iakiejkolwiek części świata. Dwor *Lontyński* wyda naprawioną fregatę *Freja* i iey konwoy.

Jeżeli nowe zaszyły iakie zatargi, nim rozkaz wtrzymania konwoiów przyszedł do odległych okolic, takowe za niebyłe uznane być maią.

Lord *Wiltworih* który w tym tygodniu podróż do *Helsingburg* w *Szwecji* przedsięwziął, powrócił tu nazad na dniu onegdajszym.

z Peterzburga d. 2. Września.

Wyszczególnienie zbierających się za ukazem Imperatora Jmci armiów w *Litwie* i na *Wolyniu*, iest następujące:

Armia Hrabiego de Pahlen Generała Kawaleryi w *Litwie*.

Generalowie należący do tej Armii: 1. Hrabia de *Pahlen* General kawaleryi i General kommandujący. — 2. General kawaleryi *Xze Wirtemberski*. — 3. G. L. *Gudowitsch* General kawaleryi.

Generalowie Majorowie Kawaleryi: *Xze Galicyn*, *Schpelew*, *Baranowski*, *Müller*, *Bobür*, *Woinow*, *Xze Rajcew* *Bezobrazow*, *Sabolorkoi*, i *Gotowkin*.

Generalowie-Leutenantci Infanteryi: *Przyhyszewskoi* i *Tuschkow*.

Generalowie-Majorowie Infanteryi: *Sasonow*, *Walefski*, *Baranowski*, *Arzeniew*, *Chatunzow*, *Borclai* *de Tolli*, *Tinkow*, *Müller*, *Kamerskoi*, *Sawalischin*, *Ma-*

majow, *Lassunski*, *de Gervois*, *Powaloscheikofski*, *Balizin* etc. — Włzyltkich 25.

General-Leutnant Artylleryi *Kaprewicz*; General-Major *Renon*.

Armia składa się:

	Szwadry	Ludzi.
25. Regimentow Kiryllerskich po 800. ludzi i po pięć szwadronow - - -	25	4000.
4. Regimenta Dragonij po 800. ludzi i 5. szwadronow - - - - -	20	3200.
2. Regimenta Huzarow po 1500. ludzi i 10. szwadronow - - - - -	20	3200.
1. Reg. 1500. od głow i 10. szwadronow - - - - -	10	1500.
1. Pulk Lekki - - - - -	10	1500.
Całkiem kawaleryi regularney - - - - -	85	13,400
15. Pulkow Kozackich po 500. ludzi - - - - -	—	7500.
	85	20,900

Infanterya Armij Pahlana.

	Bataliony	Ludzie	Armaty.
5. Regimentow Grenadyerow po 1300. ludzi - - - - -	10	6500	20
2. Regimenta Fizyljerow wraz z Grenadyerami - - - - -	30	38000	60
5. Regimentow Strzelcow po 1500. ludzi - - - - -	10	6500	—
2. Regimenta Artylleryi po 1300. ludzi - - - - -	4	2600	240
2. Kompanie Artyl. konnney - - - - -	—	300	40
3. Kompanie Saperow, Minierow, i Pionierow - - - - -	—	500	—
Całkiem Infanteryi Kawaleryi - - - - -	54	54400	360
Summa - - - - -	—	75300	—

Armia na *Wolyniu* pod kommandą Hrabiego *Kotuzow*.

	Szwadry	Ludzi.
1. Regiment Kiryllerow Gwardyi Imperatorskiej - - - - -	5	800
6. Regimentow Kiryllerskich - - - - -	30	4800
2. Regimenta Dragonii - - - - -	10	1600
5. Regimentow Huzarow po 1600. - - - - -	50	8000
Summa kawaleryi regularney 16. Pulkow Kozackich - - - - -	95	15200
Całey kawaleryi - - - - -	—	8000
	—	23200

Infanterya.

	Bataliony	Ludzie	Armaty.
4. Regimenta Grenadyerow po 1300. ludzi - - - - -	8	5200	16
20. Regimentow Fizyljerow z Grenadyerami - - - - -	30	38000	60
5. Regimentow Strzelcow - - - - -	12	7800	—
3. Bataliony Artylleryi - - - - -	3	2000	180
Artyllerya konna, Pioniery, Saperzy, Miniery - - - - -	—	1200	40
Całkiem Infanteryi Kawaleryi - - - - -	53	54200	296
Summa - - - - -	—	23200	—
	—	77400	—

DODATEK